

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Krakowie

LKR.410.008.06.2016

P/16/070

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Krakowie
ul. Łobzowska 67, 30-038 Kraków
T +48 12 342 34 00, F +48 12 342 34 44
lkr@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/16/070 – Przeciwdziałanie e-uzależnieniu dzieci i młodzieży ¹ .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Krakowie
Kontroler	Wojciech Zdasień, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKR/22/2016 z 15 kwietnia 2016 r. (dowód: akta kontroli str. 1 - 2)
Jednostka kontrolowana	Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Zielonki, 32-087 Zielonki, ul. Krakowskie Przedmieście 116 (Stowarzyszenie).
Kierownik jednostki kontrolowanej	Prezes Zarządu – Arnold Kuźniarski (Prezes Zarządu Stowarzyszenia). (dowód: akta kontroli str. 8)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna²

Stowarzyszenie, w okresie objętym kontrolą, prowadziło działania z zakresu przeciwdziałania e-uzależnieniu dzieci i młodzieży. W ramach tej działalności Stowarzyszenie realizowało „Program profilaktyki uzależnień behawioralnych – gra profilaktyczna CUDER” (*Program CUDER*), który był dostępny dla zainteresowanych podmiotów i właściwie wykonywany. Działalność tą, skierowaną do dzieci i młodzieży, ich rodziców oraz nauczycieli, Stowarzyszenie prowadziło w szkołach w oparciu o autorski program, opracowany z wykorzystaniem doświadczeń z dziedziny profilaktyki uzależnień, który zarówno z uwagi na swoją treść, jak i formę gry planszowej, stanowił atrakcyjną alternatywę dla gier elektronicznych oraz wskazywał zalety harmonijnego rozwoju osobowości człowieka, przestrzegając jednocześnie przed zagrożeniami, jakie stanowią uzależnienia. Ponadto fakt pozostawiania egzemplarza gry w szkołach, po zakończeniu zajęć, dawał możliwość włączenia jej do szkolnych programów profilaktyki zagrożeń związanych z uzależnieniami behawioralnymi, a także wykorzystanie do celów diagnostycznych. Program profilaktyczny skonstruowany był w sposób zachęcający do udziału w nim zarówno dzieci i młodzież, jak i ich rodziców oraz pedagogów.

W objętym kontrolą okresie Stowarzyszenie uzyskało ze środków Funduszu Rozwiązywania Problemów Hazardowych (*FRPH, Fundusz*) dofinansowanie na realizację Programu CUDER w łącznej wysokości 169 tys. zł, która to kwota w całości została wydatkowana oraz rozliczona zgodnie z warunkami zawartych z Funduszem umów.

¹ Okres objęty kontrolą od 1 stycznia 2013 r. do dnia zakończenia czynności kontrolnych (16 maja 2016 r.).

² Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową, bądź uzupełnia ocenę ogólną o dodatkowe objaśnienie. W niniejszym wystąpieniu pokontrolnym zastosowano opisową ocenę.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Wysokość środków z FRPH na realizację programów Ministerstwa Zdrowia dotyczących rozwiązywania problemów wynikających z e-uzależnienia i prawidłowość ich wykorzystania

Opis stanu faktycznego

1.1.1. Stowarzyszenie 18 sierpnia 2014 r. złożyło do Ministra Zdrowia (MZ) wniosek o dofinansowanie realizacji zadania Program CUDER, ze środków Funduszu, w ramach programu III MZ „Profilaktyka uzależnienia od hazardu lub innych uzależnień niestanowiących uzależnienia od substancji psychoaktywnych”, zadanie 6 - „Realizacja działań profilaktyczno – edukacyjnych wśród dzieci i młodzieży w zakresie zagrożeń związanych z nadużywaniem komputera i Internetu”. Koszt całkowity zadania został określony na 77,75 tys. zł, a kwota wnioskowanego dofinansowania na 61,85 tys. zł.

(dowód: akta kontroli str. 38 - 62a)

Umowa nr 110/H/B/14 pomiędzy Stowarzyszeniem a MZ na realizację ww. zadania zawarta została 1 października 2014 r. Całkowita kwota realizacji zadania ustalona została na 75,9 tys. zł, z czego 60 tys. zł stanowić miała dotacja MZ ze środków FRPH, 14,5 tys. zł środki własne Stowarzyszenia oraz środki z innych źródeł, a 1,4 tys. zł wkład osobowy.

(dowód: akta kontroli str. 63 - 74)

1.1.2. Stowarzyszenie 30 listopada 2014 r. złożyło do MZ wniosek o dofinansowanie kontynuacji realizacji Programu CUDER, ze środków Funduszu, w ramach programu wymienionego w pkt 1.1.1. niniejszego wystąpienia. Koszt całkowity zadania został określony na 213,05 tys. zł, a kwota wnioskowanego dofinansowania na 120,25 tys. zł.

(dowód: akta kontroli str. 92 - 117)

Umowa nr 4/H/B/15 pomiędzy Stowarzyszeniem a MZ na realizację ww. zadania zawarta została 2 marca 2015 r. Całkowita kwota realizacji zadania ustalona została na 197,85 tys. zł, z czego 109 tys. zł stanowić miała dotacja MZ ze środków FRPH, 84,8 tys. zł środki własne Stowarzyszenia oraz środki z innych źródeł, a 4,05 tys. zł wkład osobowy.

(dowód: akta kontroli str. 119 - 131)

Prezes Zarządu Stowarzyszenia wyjaśnił, że nieznane są mu przyczyny uzyskania w latach 2014 i 2015 mniejszych od wnioskowanych kwot dotacji.

(dowód: akta kontroli str. 270 - 271)

Środki z dotacji MZ przeznaczone zostały w całości na realizację zadań objętych umowami 110/H/B/14 i 4/H/B/15.

(dowód: akta kontroli str. 84 - 85, 143 - 149)

1.2. Stowarzyszenie nie zatrudniało pracowników etatowych.

(dowód: akta kontroli str. 297)

Zajęcia z użyciem gry profilaktycznej CUDER prowadziły trzy zespoły posiadające swoich liderów. W skład zespołów wchodził także członek (łącznie 4 osoby), osoby do obsługi technicznej (3) oraz osoby pracujące z dorosłymi (4). Liderzy zespołów legitymowali się następującym wykształceniem: dwie osoby – pedagogicznym, a jedna – socjologicznym oraz kursami w zakresie wychowawstwa w placówce wypoczynku dzieci i młodzieży, rozładowywania agresji oraz cyklem szkoleń realizatorów programów profilaktycznych. Jeden członek zespołu był studentem Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie.

(dowód: akta kontroli str. 168 - 182)

1.3. Warunki umów 110/H/B/14 oraz 4/H/B/15 w zakresie opisu zadania podlegającego dofinansowaniu, jego charakterystyki oraz celów, odwoływały się do informacji zawartej we wnioskach o dofinansowanie. W obu wnioskach zakładane cele zadania zostały sformułowane w następujący sposób:

- Zwrócenie uwagi społeczności lokalnej na problem nadużywania Internetu i komputera przez młodzież, co może doprowadzić do powstania uzależnienia.
- Pokazanie dużej grupie młodzieży, że równomierny rozwój człowieka stanowi doskonałą ochronę przed zagrożeniami i że gra CUDER jest „symulatorem rozwoju” – można trenować na planszy.
- Pokazanie grupowej gry planszowej jako alternatywy dla przebywania w sieci oraz sposobu na rozwijanie kompetencji społecznych młodych ludzi i poprawienie relacji wewnątrz klasy.
- Zachęcenie młodzieży do racjonalnego i bezpiecznego korzystania z sieci i komputera.
- Uwzględnienie w szkolnych programach profilaktyki zagrożeń związanych z uzależnieniami behawioralnymi.
- Wzmocnienie relacji w rodzinie poprzez rodzinne rozgrywki w grę planszową CUDER.

Zgodnie z deklaracją zawartą we wnioskach, realizacja zadania miała przynieść następujące rezultaty i korzyści:

- Uświadomienie uczniom klas V i VI, że równomierny rozwój człowieka stanowi ochronę przed zagrożeniami i że gra CUDER jest symulatorem rozwoju.
- Zachęcenie dużej grupy młodzieży do racjonalnego i bezpiecznego korzystania z sieci i komputera. Zwrócenie uwagi ok. 1 tys. rodziców na zagrożenia płynące z sieci oraz zaproponowanie narzędzia do kontroli, co dziecko robi z komputerem.
- Spowodowanie, że w rodzinach odbywać się będą rozmowy na temat relacji oraz sposobów korzystania z komputera.
- Wprowadzenie w 20 szkołach grupowej gry profilaktycznej CUDER, jako narzędzia profilaktyki zintegrowanej oraz sposobu na poprawę relacji w grupie rówieśniczej.
- Pokazanie gry planszowej jako alternatywy dla gier komputerowych.
- Sporządzenie raportu – diagnozy zagrożeń na terenie szkoły, który może być podstawą do opracowania szkolnych i gminnych programów profilaktyki.
- Podniesienie poziomu wiedzy rodziców w zakresie uzależnień behawioralnych ze szczególnym uwzględnieniem Internetu i komputera.

(dowód: akta kontroli str. 38 - 62 i 119 - 131)

Zgodnie z treścią sprawozdań merytorycznych z realizacji zadania w latach 2014 i 2015, jego cele zostały osiągnięte. W roku 2014 cele ilościowe zostały osiągnięte w 98%, a zakładana liczba osób biorących udział w projekcie została przekroczona, natomiast zakładana pierwotnie liczba uczniów klas V i VI okazała się przeszacowana (1 839 uczniów, którzy wzięli udział w projekcie na 2,5 tys. planowanych.) Przyczyną tego było błędnie założenie, że w każdej szkole w programie weźmie udział średnio 120 uczniów, a rzeczywista liczba wyniosła 84, co wynikało z realizacji projektu w mniejszych ośrodkach szkolnych (gminy). Stowarzyszenie podniosło więc liczbę realizacji, by zbliżyć się do planowanej pierwotnie wartości. Udział rodziców w projekcie był większy od zakładanego o 279 osoby, natomiast udział nauczycieli był mniejszy, tj. 472 osoby w stosunku do 500 planowanych. Zrealizowane zostały zakładane ilości materiałów edukacyjnych, tj. 2,5 tys. szt. dla rodziców oraz 100 szt. gry planszowej CUDER. Zachęcono dużą liczbę młodzieży do racjonalnego korzystania z sieci i komputera, co potwierdziły wyniki ankiet ewaluacyjnych. W znacznej liczbie rodzin odbyły się rozmowy na temat relacji i sposobów korzystania z komputera, co zostało potwierdzone przez wychowawców w szkołach. Do 22 szkół wprowadzono grupową profilaktyczną grę CUDER. Stowarzyszenie otrzymało od uczniów kilka pytań na temat gry drogą mailową. Powstał wstępny raport – diagnoza zagrożeń na terenie szkoły, który może być podstawą do opracowania szkolnych i gminnych programów profilaktyki. Nagrano dwie relacje telewizyjne z projektów w Regionalnej Telewizji Gorlice, które zostały wyemitowane w telewizji internetowej. Oglądalność wyniosła kilka tysięcy widzów. Nagrana oraz wyemitowana została,

w lokalnym radiu, audycja o projekcie. Jej słuchalność wśród mieszkańców Krakowa w przedziale wiekowym od 25 do 45 lat wyniosła 2,94%. W 2015 r. takie same wskaźniki zostały osiągnięte dla co najmniej 8 tys. uczniów i 3 729 rodziców. W szkoleniach wzięło również udział ok. 2 tys. nauczycieli. Zajęcia przy wykorzystaniu gry CUDER zostały przeprowadzone w 81 szkołach. Zrealizowano ponadto i wyemitowano dwie audycje radiowe w Radiu Kraków. Program przedstawiony został na pięciu konferencjach dla dyrektorów szkół, realizowanych wspólnie z SANEPID, Policją i Kuratorium Oświaty w Krakowie. Średnia ocena programu wyrażona przez pedagogów w ankietach ewaluacyjnych wyniosła 5,6 w skali od 1 do 6, a ocena przygotowania prowadzących 5,8. Treści przekazywane w trakcie programu, pod kątem przydatności do pracy, ocenione zostały na 5,6.

(dowód: akta kontroli str. 76 - 77 i 151 - 166)

Termin realizacji zadania w roku 2014 został określony na przedział pomiędzy 6 października a 30 grudnia, natomiast w roku 2015 zadanie miało być realizowane od 30 marca do 31 grudnia.

(dowód: akta kontroli str. 38 - 62 i 119 - 131)

Realizacja zajęć w szkołach z udziałem uczniów i rodziców, w ramach wykonania umowy 110/H/B/14, odbyła się w okresie od 12 października 2014 r. do 29 grudnia 2014 r. w 22 szkołach z województw małopolskiego i śląskiego, a dla umowy 4/H/B/15 – od 1 marca 2015 r. do 30 grudnia 2015 r. w 80 szkołach z terenów województw: małopolskiego, śląskiego, podkarpackiego i warmińsko – mazurskiego.

(dowód: akta kontroli str. 77, 82, 146 i 151 - 166)

W planie kont Stowarzyszenia wyodrębnione zostało konto 500-01-10 – program profilaktyki uzależnień „CUDER” oraz konto 500 – 10 z subkontami od 500-10-01 do 500-10-08, na których księgowano wydatki na koordynację, obsługę księgową, materiały reklamowe, szkolenie trenerów gry, realizację zajęć w szkołach, zakup gry planszowej oraz ewaluację projektu.

(dowód: akta kontroli str. 235 - 242)

Obroty na kontach od 500-10-01 do 500-10-08 po stronie Wn za okres od 1 stycznia 2014 r. do 31 grudnia 2014 r. wyniosły 60 tys. zł. Zaksięgowane wydatki były możliwe do zidentyfikowania i zgodne ze sprawozdaniem finansowym przesłanym po realizacji zadania w 2014 r.

(dowód: akta kontroli str. 83 - 91 i 246 - 256)

Obroty na kontach od 500-10-01 do 500-10-08 po stronie Wn za okres od 1 stycznia 2015 r. do 31 grudnia 2015 r. wyniosły 109 tys. zł. Zaksięgowane wydatki były możliwe do zidentyfikowania i zgodne ze sprawozdaniem finansowym przesłanym po realizacji zadania w 2015 r.

(dowód: akta kontroli str. 142 - 150 i 257 - 266)

1.4. Sprawozdanie z realizacji zadania w 2014 r. złożone zostało 4 lutego 2015 r., tj. 4 dni po terminie określonym w § 10 pkt 3 umowy Nr 110/H/B/14.

(dowód: akta kontroli str. 6 i 83)

Sprawozdanie częściowe z realizacji zadania w 2015 r. złożone zostało 15 lipca 2015 r., tj. 5 dni po terminie określonym w § 10 pkt 3 umowy Nr 4/H/B/15. Data złożenia sprawozdania końcowego z realizacji zadania w 2015 r. wyznaczona została w umowie na

31 stycznia 2016 r., natomiast według sprawozdania końcowego data jego złożenia to 5 sierpnia 2015 r.

(dowód: akta kontroli str. 133 i 142)

Prezes Zarządu Stowarzyszenia wyjaśnił, że opisane wyżej opóźnienia w przesyłaniu sprawozdań spowodowane były problemami z systemem informatycznym MZ dedykowanym do obsługi projektu. Składane w terminie sprawozdania musiały być przyjęte przez system, aby z kolei uzyskać możliwość ich wydruku. Jakikolwiek błąd powodował, że system nie przyjmował sprawozdania, tzn. nie można go było wydrukować i wysłać. Dopiero po kilku próbach sprawozdania zostawały przyjęte, a data figurująca na wydrukach jest datą ich pierwszego wydruku. Data sprawozdania końcowego z realizacji zadania w 2015 r. jest wynikiem omyłki. Faktycznie sprawozdanie zostało złożone 30 stycznia 2016 r.

(dowód: akta kontroli str. 270 – 271 i 331)

Ponadto ustalono m.in., że w sprawozdaniu finansowym z realizacji zadania w 2014 r. wyszczególnionych zostało 13 dowodów księgowych (rachunków i faktur) na łączną sumę 64,04 tys. zł, płatnych ze środków pochodzących z dotacji MZ. W sprawozdaniu wyszczególniony został m. in. rachunek nr 02.12.2014 z 29 grudnia 2014 r. na kwotę 4 tys. zł za ewaluację projektu i opracowanie raportu. W dokumentacji księgowej występował rachunek nr 9.12.2014 z 2 grudnia 2014 r. na kwotę 4 tys. zł za ewaluację programu profilaktyki zintegrowanej „CUDER”, wystawiony przez Instytut Wspomagania Wychowania „Archezia” w Skale.

W sprawozdaniu finansowym z realizacji zadania w 2015 r. wyszczególnione zostały 24 dowody księgowe (rachunki i faktury) na łączną sumę 136 021,84 zł, płatnych ze środków pochodzących z dotacji MZ. W sprawozdaniu wyszczególniona została m.in. faktura VAT nr 00011/2015/03 z 18.03.2015 r. za zakup ulotek informacyjnych dla rodziców na kwotę 1,05 tys. zł, z czego kwota 1 tys. zł wykazana została jako płatna z dotacji MZ. Faktyczna kwota tej faktury opiewała na 1 tys. zł. Ponadto treść operacji rachunku nr 01 do umowy zlecenia nr 01/2015 na kwotę 6,4 tys. zł stanowiła, że wystawiony on został za przewóz samochodem własnym zespołu realizatorów zajęć w ramach zadania, podczas gdy w opisie merytorycznym zadania na drugiej stronie rachunku widniała „koordynacja projektu”. Również data rachunku (21 grudnia 2015 r.) jest inna niż podana w sprawozdaniu finansowym (24 grudnia 2015 r.)

(dowód: akta kontroli str. 231)

Prezes Zarządu Stowarzyszenia wyjaśnił, że opisane powyżej nieścisłości i różnice w przesłanym sprawozdaniu z wykonania zadania, w stosunku do treści rachunków i faktur potwierdzających dokonane wydatki, wynikały z omyłek.

(dowód: akta kontroli str. 296)

1.5. Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, ani też inne podmioty, nie przeprowadzały kontroli prawidłowości wydatkowania środków przekazanych na realizację zadań w ramach umów 110/H/B/14 oraz 4/H/B/15.

(dowód: akta kontroli str. 234)

1.6. Na realizację zadań związanych z przeciwdziałaniem e-uzależnieniu dzieci i młodzieży Stowarzyszenie wydatkowało w latach 2014 i 2015 wszystkie środki z dotacji uzyskane w ramach umów 110/H/B/14 i 4/H/B/15.

(dowód: akta kontroli str. 246 - 266)

Ustalone
nieprawidłowości i
uwagi

NIK zwraca uwagę, że w sprawozdaniach z wykonania zadania ujęto błędne dane dotyczące czterech dowodów księgowych, w odniesieniu do ich numerów identyfikacyjnych, kwot lub dat wystawienia. Nieścisłości te miały jednak wyłącznie charakter oczywistych omyłek, które nie wpłynęły na prawidłowość realizacji oraz rozliczania zadania, i pomimo ich wystąpienia, sprawozdawane przez Stowarzyszenie operacje gospodarcze mogły być zidentyfikowane.

W ocenie NIK, Stowarzyszenie prawidłowo wydatkowało otrzymane z FRPH środki na realizację Programu CUDER, w łącznej wysokości 169 tys. zł, w tym 60 tys. zł w 2014 r. i 109 tys. zł w 2015 r. Środki z dotacji zostały wyodrębnione w ewidencji księgowej, a ponoszone z nich wydatki były możliwe do identyfikacji i mieściły się w zakresie rzeczowym oraz czasowym realizowanego zadania. Wydatkowanie tych środków pozwoliło na zbliżenie się do zakładanych celów zarówno ilościowych, jak i jakościowych sformułowanych we wnioskach o przyznanie dotacji MZ ze środków Funduszu w roku 2014. Doświadczenia te pozwoliły natomiast w 2015 r. na pełną realizację założonych celów.

2. Działalność edukacyjna i diagnostyczna związana z problemem e-uzależnienia

Opis stanu faktycznego

2.1. Zgodnie z treścią wpisu w Krajowym Rejestrze Sądowym, celem Stowarzyszenia było m.in. przeciwdziałanie uzależnieniom. Przedmiotem działalności było m.in. rozpowszechnianie wiedzy na temat profilaktyki uzależnień poprzez prezentacje szkoleniowe dla samorządowych jednostek, realizację projektów szkoleniowych dla osób chcących pracować z młodzieżą, przygotowanie kadr profilaktyków do pracy w zakresie profilaktyki zintegrowanej oraz współpracę z administracją samorządową w zakresie profilaktyki uzależnień.

(dowód: akta kontroli str. 5 - 27)

Według opinii na temat grupowej gry profilaktycznej CUDER, wydanej 22 stycznia 2016 r. przez Dyrektora Ośrodka Badań nad Mediami Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, gra ta powstała w Ośrodku Profilaktyki Problemowej „Archezja” z inicjatywy jego dyrektora i profilaktyka z wieloletnim doświadczeniem zawodowym, członka gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych i realizatora programów profilaktyczno – wychowawczych (również członka Stowarzyszenia – przyp. kontrolera). Jest ona połączeniem gry planszowej z grą fabularną typu RPG (Role Playing Game), a także może być wzbogacona o elementy gry miejskiej. Istotą gry jest rozwijanie swojej postaci (CUDER), której modelem jest pionek składający się z pięciu sfer: ciało, umysł, duch, emocje i relacje. Porusza się on po świecie, którym jest plansza podzielona na pięć obszarów, odpowiadających kolorystycznie sferom CUDERa. Ma to znaczenie podczas rozgrywki, ponieważ obszary te oznaczają miejsca w sposób szczególnie sprzyjający rozwojowi odpowiadającej im sfery. CUDER każdego gracza rodzi się w świecie, w którymś z losowo wybranych obszarów i ma to duży wpływ na jego sposób rozwoju, tak samo jak w życiu nie wybieramy swojej rodziny, ale uczymy się w niej żyć. Gracz wędrując po planszy zdobywa doświadczenie poprzez konfrontację ze znajdującymi się na niej miejscami. Każde takie miejsce może stanowić szansę rozwoju, jak również pułapkę i ryzyko utraty punktów. Celem gry jest maksymalny rozwój CUDERa, stąd gracz powinien rozwijać go równomiernie we wszystkich sferach, ponieważ taki rozwój pozwala w pełni wykorzystać swój potencjał podczas konfrontacji. Wygrywa ten, kto w ustalonym czasie gry zdobędzie najwięcej punktów we wszystkich sferach łącznie. Gracz musi podejmować decyzję, w którym kierunku wykona ruch na planszy i do jakiego miejsca chce się udać i czy jest na tyle rozwinięty, że może zaryzykować konfrontację z danym miejscem. Cała idea oparta jest na profilaktyce integralnej i zintegrowanej. Istotnym kryterium rozpoznawczym integralnych programów profilaktycznych jest ukazywanie ścisłego związku między sposobami postępowania we wszystkich wymiarach ludzkiego życia, a podatnością na uzależnienia. Stąd gracz dowiaduje się, jak jego funkcjonowanie w poszczególnych płaszczyznach rozwoju może prowadzić do zagrożeń i w jaki sposób można ich unikać. Przed realizacją programu przyjęto następujące cele dotyczące młodzieży:

- zachęcenie do racjonalnego i bezpiecznego korzystania z urządzeń technicznych i Internetu;
- przekonanie o wadze realnych, bezpośrednich relacji z drugim człowiekiem, a szczególnie pozytywnej relacji z rodzicami, nauczycielami i przyjaciółmi;

- uświadamianie relacji jakie zachodzą między ludzkimi sferami ciała, psychiki, duchowości oraz interakcji społecznych, a także zwrócenie uwagi na znaczenie równomiernego rozwoju człowieka;
- pokazanie wielkoformatowej gry profilaktycznej jako alternatywy gier komputerowych.

Cele skierowane do dorosłych odbiorców programu sprowadzały się do:

- podniesienia poziomu wiedzy rodziców w zakresie uzależnień behawioralnych, ze szczególnym uwzględnieniem Internetu i komputera;
- zwrócenia uwagi rodziców na zagrożenia płynące z nadmiernego użytkowania komputera i Internetu;
- ułatwienia nauczycielom przeprowadzenia diagnozy zagrożeń ryzykownych zachowań związanych z użytkowaniem Internetu i komputera;
- wprowadzenia do szkół wielopoziomowej gry profilaktycznej, jako narzędzia zintegrowanej profilaktyki szeroko pojętych zachowań ryzykownych oraz zapoznanie nauczycieli z możliwościami wykorzystania gry w obszarze szkolnych programów profilaktyki i programów wychowania.

Formuła realizacji zajęć w szkołach podzielona była na trzy części, z których pierwszą stanowiło spotkanie z młodzieżą, podczas którego omawiane były integracyjne sfery człowieka oraz zagrożenia związane z użytkowaniem Internetu i komputera, a następnie młodzież zapoznawana była z grą profilaktyczną CUDER. Drugą część stanowiło spotkanie z rodzicami dzieci uczestniczących w programie, w formie wykładu z prezentacją multimedialną i dialogiem z uczestnikami, w trakcie którego podkreślana była rola dobrych relacji w rodzinie jako czynnika chroniącego przed całym spektrum zachowań ryzykownych. W trzeciej części miało miejsce szkolenie nauczycieli w zakresie zagrożeń technologicznych i medialnych, zachowań ryzykownych wynikających z właściwości rozwojowych młodzieży oraz koncepcji czynników chroniących i czynników ryzyka w kontekście uzależnień behawioralnych. Według opinii Dyrektora Ośrodka Badań nad Mediami Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, gra profilaktyczna CUDER i związany z nią program był przemyślany i bardzo dobrze dostosowany do zainteresowań dzieci i młodzieży oraz ich opiekunów, nauczycieli i wychowawców.

(dowód: akta kontroli str. 28 - 30)

Gra ta, stanowiąca profilaktykę uniwersalną, otrzymała również pozytywne rekomendacje ekspertów: 12 września 2014 r. – z Instytutu Nauk o Wychowaniu Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, 27 listopada 2014 r. – Wiceprezesa Krakowskiego Stowarzyszenia Terapeutów Uzależnień, 28 listopada 2014 r. – z Katedry Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji Akademii Ignatianum w Krakowie, 30 marca 2016 r. – z Instytutu Psychologii UJ oraz 31 marca 2016 r. – Pełnomocnika ds. Uzależnień Urzędu Miejskiego w Gorlicach.

(dowód: akta kontroli str. 31 - 37)

2.2. Stowarzyszenie propagowało Program CUDER w pierwszej kolejności poprzez rozsyłane do szkół e-maili z propozycją udziału oraz rozsyłanie ulotek. Działania te nie przyniosły oczekiwanego efektu, w związku z tym Stowarzyszenie posłużyło się metodą tzw. „marketingu szeptanego” czyli wykorzystując wieloletnie doświadczenie i kontakty w środowiskach szkolnych, poprzez rozmowy z pedagogami i dyrektorami szkół. Wyemitowane zostały także audycje radiowe, dotyczące problematyki e-uzależnienia. Ze swoją ofertą Stowarzyszenie docierało również do szkół za pośrednictwem konferencji dla pedagogów i nauczycieli. Z braku możliwości organizowania takich konferencji we własnym zakresie, spowodowanych czynnikami finansowymi, Stowarzyszenie włączyło się w cykl konferencji organizowanych przez Wojewódzką Stację Sanitarno – Epidemiologiczną w Krakowie.

(dowód: akta kontroli str. 272 - 278)

Według wyjaśnień Prezesa Zarządu Stowarzyszenia, skutkiem zmniejszenia dotacji w stosunku do kwoty wnioskowanej było wykreślenie z pierwotnego harmonogramu konferencji promującej Program CUDER, jako jednego z elementów projektu. W konsekwencji wymagało to od Stowarzyszenia włożenia o wiele większego nakładu pracy i czasu, aby w krótkim czasie znaleźć 80 szkół chętnych do realizacji projektu. Tylko dzięki wieloletniemu doświadczeniu w profilaktyce Stowarzyszenie podjęło się tego zadania i z sukcesem je zrealizowało. W efekcie udało się wypracować kontakty z ponad setką szkół.

(dowód: akta kontroli str. 270 - 271)

2.3. Wynikiem opisanych działań marketingowych Programu CUDER było zainteresowanie ze strony szkół przekraczające możliwości realizacyjne Stowarzyszenia.

(dowód: akta kontroli str. 272)

Dziesięć szkół, w których w okresie objętym kontrolą przeprowadzone zostały zajęcia z użyciem gry CUDER, podało następujące powody wyboru Stowarzyszenia, jako podmiotu przeprowadzającego zajęcia profilaktyczne przeciwko e-uzależnieniom:

- duże zainteresowanie grą ze strony dzieci (atrakcyjna forma przekazu) – 5 szkół (w Choczni, Gorlicach, Nowym Sączu, Bystrem i Jurgowie);
- pozytywne informacje o programie CUDER uzyskane od innych szkół, innych podmiotów lub podczas konferencji – 5 szkół (w Muszynie, Nowym Sączu, Olkuszu, Wilkasach i Białej Niżnej);
- możliwość korzystania z gry po zakończeniu Programu (również jako narzędzia diagnostycznego) – 4 szkoły (w Choczni, Gorlicach, Olkuszu i Bystrem);
- wysoko wykwalifikowana kadra (dobry kontakt z dziećmi) – 3 szkoły (w Choczni, Bystrem i Jurgowie);
- dobra opinia na temat merytorycznych treści gry – 2 szkoły (w Choczni i Gorlicach);
- profesjonalne przygotowanie programu – 1 szkoła (w Choczni);
- niski koszt realizacji zajęć – 1 szkoła (w Olkuszu);
- wcześniejsza współpraca ze Stowarzyszeniem w dziedzinie profilaktyki – 1 szkoła (w Gorlicach).

(dowód: akta kontroli str. 308 - 330)

2.4. Zajęcia z użyciem gry profilaktycznej CUDER, stanowiące przedmiot dofinansowania, Stowarzyszenie prowadziło w szkołach.

(dowód: akta kontroli str. 75 – 82 i 152 - 166)

Kwalifikacje osób prowadzących zajęcia opisane zostały w pkt. 1.2. niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

Prezes Zarządu Stowarzyszenia wyjaśnił, że wobec wzrastającego zagrożenia dzieci i młodzieży uzależnieniami behawioralnymi od Internetu i komputera, bardzo ważne jest wzmocnienie działań przeciwdziałających takim zachowaniom. Czynnikiem ograniczającym działalność profilaktyczną Stowarzyszenia w zakresie e-uzależnień był głównie brak źródeł finansowania.

(dowód: akta kontroli str. 270)

2.5. Liczba osób, w tym dzieci w stosunku do których prowadzona była działalność profilaktyczna, została przedstawiona w pkt. 1.3. niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

W 2014 r. zadanie objęte umową realizowane było ze środków własnych Stowarzyszenia oraz dotacji MZ. W 2015 r. realizacja zadania, prócz ww. źródeł, finansowana była ponadto ze środków Samorządu Województwa Małopolskiego w wysokości 36,3 tys. zł. W sprawozdaniu końcowym z wykonania zadania złożonym do Urzędu Marszałkowskiego

Województwa Małopolskiego po jego realizacji w 2015 r., Stowarzyszenie wykazało inne wydatki poniesione z tego źródła finansowania, niż podane w sprawozdaniu do MZ.

(dowód: akta kontroli str. 279 - 292 i 300 - 301)

Prezes Zarządu Stowarzyszenia, w sprawie metod pomiaru trwałości efektów profilaktycznych zajęć prowadzonych w szkołach przy użyciu gry CUDER wyjaśnił, że *badanie skuteczności działań profilaktycznych sprowadza się do badania zmiany postaw młodzieży i co za tym idzie, do trwałej zmiany zachowań. Badania takie muszą być prowadzone w dłuższym czasie, co najmniej rok po realizacji programu. Do poważnych badań zmiany postaw należy też dobrać grupę porównawczą, czyli uczniów, którzy nie brali udziału w tym projekcie. Z powodu tych obiektywnych trudności Stowarzyszenie w chwili obecnej przyjęło następujące wskaźniki pomiaru: czy w szkole kontynuowane są zajęcia wg programu CUDER oraz czy nauczyciele korzystają z tej gry po zakończeniu projektu. Ważnym wskaźnikiem jest też fakt wpisania programu profilaktyki CUDER do szkolnego programu profilaktyki, jednak pojawienie się wyników tego wskaźnika, stanowi również kwestię wielu miesięcy.*

(dowód: akta kontroli str. 270)

2.6. Według informacji uzyskanej od Wójta Gminy Zielonki, Gmina ta uwzględniła problematykę e-uzależnień w Gminnym Programie Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych po raz pierwszy w 2014 r. Przy opracowywaniu ww. programu, Gmina współpracowała ze Stowarzyszeniem.

(dowód: akta kontroli str. 267 - 269)

Starosta Krakowski poinformował, że w latach 2013-2016 powiat krakowski, w programach polityki zdrowotnej nie uwzględniał problematyki związanej z e-uzależnieniami.

(dowód: akta kontroli str. 306 - 307)

Ocena częściowa

Stowarzyszenie realizowało działalność w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom zgodnie ze swoim statutem. Wykorzystywane przez nie narzędzie profilaktyczne w formie gry planszowej uzyskało pozytywne opinie i rekomendacje ekspertów, jak również pozytywnie wypowiedziało się o nim 10 szkół biorących udział w programie CUDER. Grupowa forma prowadzonej przez Stowarzyszenie działalności profilaktycznej w szkołach umożliwiła uczestnictwo w zajęciach uczniów z klas V-VI ze szkół objętych programem, jak również ich rodzicom oraz nauczycielom. Stowarzyszenie skutecznie propagowało swoją ofertę wśród potencjalnych odbiorców tak, że w roku 2015 zainteresowanie ofertą przekroczyło jego możliwości organizacyjne. Stowarzyszenie zapewniło prowadzenie zajęć profilaktycznych przez zespoły pod kierownictwem przeszkolonych trenerów, posiadających potwierdzone kwalifikacje do pracy z dziećmi. Choć nie wypracowano jeszcze bezpośrednich metod pomiaru efektywności programu CUDER, to z informacji otrzymanych ze szkół wynika, że po narzędzie to szkoły sięgają we własnym zakresie, już po zakończonej przez Stowarzyszenie realizacji programu, a więc tym samym uznały je za skuteczne.

IV. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli³ kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Krakowie.

³ Dz. U. z 2015 r., poz. 1096 oraz z 2016 r., poz. 677

NIK nie formułuje wniosków pokontrolnych w związku z czym nie oczekuje na odpowiedź na niniejsze wystąpienie pokontrolne.

Kraków, dnia 1 czerwca 2016 r.

Kontroler

Wojciech Zdasiń
Główny specjalista kontroli państwowej

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Krakowie

z up.

Marcin Kopeć
Wicedyrektor